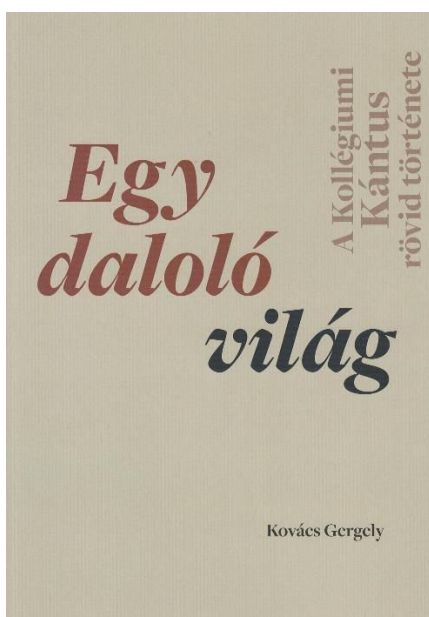

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2025/33/4/499-501>

A Kántus történetéről röviden

Kovács Gergely: *Egy daloló világ. A Kollégiumi Kántus rövid története.*
Debrecen: Debreceni Református Kollégium, 2025.

A szerző, Kovács Gergely, a Debreceni Református Kollégium volt diákja és jelenlegi tanára nem először írt a Kántusról. A *Debreceni Szemlé*-ben is több tanulmánya jelent meg a patinás debreceni énekkarról, annak történetéről, fejlődéséről, karnagyairól, és vélhetően nem is ez lesz az utolsó alkalom, hogy Kovács tanár úr tollából érdekes kötet jelenik meg a Kántusról. Jelen könyv ugyan tudományos igényességgel készült, precíz munka, elsősorban mégis az érdeklődő nagyközönségnek szól. A szerző tizenkilenc rövid fejezetben mutatja be a debreceni Kollégium énekkarának történetét.

Maróthi György (1715-1744), a Kollégium professzora alapította az énekkart 1739-ben. Nehéz korszaka volt ez a városnak. A lakosságot pestisjárvány tizedelte, aki tudott, elmenekült. Maróthi eredetileg a számos haláleset miatt megszorodott temetésekre tekintettel hozta létre az énekkart, hogy azok énekszóval tudjanak szolgálni a szertartásokon. Maróthi, aki peregrinusként több mint hat évet töltött holland és svájci egyetemeken, külföldről hozta haza a négyszólamú éneklés hagyományát, melyet Debrecenben sikerrel honosított meg. Igaz, ennek az újfajta stílusnak nem sikerült zökkenőmentesen beilleszkednie a hagyományos gyülekezeti éneklésbe. Olyannyira nem, hogy a városi tanács 1743-ban figyelmeztette a Kollégiumot, s megintette a diákságot, hogy tartózkodjanak a közbotrányt okozó újszerű énekléstől.

A kötetből megtudhatjuk, hogy a református kollégiumok ekkortájt egyre-másra alapították saját énekkaraikat, Nagykőrösön (1742), Kolozsváron (1746), Székelyudvarhelyen (1753) és Sárospatakon (1752) is. Ekkor a latin eredetű 'cantus' (dal, ének, éneklés) kifejezést még általánosan használták köznévként, de kollégiumi kórus jelentésben majd csak a 20. század elején váltja

fel a latinos írásmódot a mai magyaros forma.

A kántus a 18. században a tűzoltókhoz vagy a rézmetszőkhöz hasonlóan kollégiumi diákegyesületként működött. Önálló szabályzatukat csak 1847-ben fogadták el. A *Cantus praeses*, vagyis a karelnök volt az énekkar művészeti vezetője. A protokántorok, vagyis a szólamvezetők segítségével ő tanította be a darabokat. A munkát a jegyző és szólamonként egy-egy válaszmányi tag segítette. Az énekkar hivatalosan az egyházkerület alá tartozott ugyan, de az ellenőrzését a Kollégiumra bízta. A Kántus bevétele nemcsak az énekari (főleg temetési) szolgálatok után kapott díjazásból állt, de fontos forrást jelentettek az alapítványok is. A 19. században többek között Radnóthy György, a városba látogató szerb kereskedő Tököly Száva (eredetileg Thököly Sabbás) és Nagy Lajos is alapítványt tettek az énekkar javára.

A Kántus vezetőinek sorában, többek között Mácsai Sándor (1858-1924) és Szigethy Gyula (1904-1986) mellett kiemelten foglalkozik a kötet Berkesi Sándor pályájával. Nem csoda, hogy Berkesi karnagysága ilyen fontos helyet foglal el a könyvben, hiszen 1967-től egészen 2023-ig (az utolsó tíz évben Arany Jánossal közösen) vezette az énekkart. Ebben az időben, az ötvenes években tapasztalható, egyházakat érintő elnyomás, hátrányos megkülönböztetés némileg enyhülni látszott. Nyilvános fellépések, rádiófel-

vételek, külföldi utazások kezdődtek. Ezeken keresztül úgy tűnhetett, hogy sikerül áttörni azt a láthatatlan burkot, mely fogva tartja a kiemelkedően tehetséges karnagyot és lelkes énekkarát. Persze most már a politikai akarat is megvolt az egyházi kórus nyugati utaztatására, mivel ebben a hatalom a vallás- és szólásszabadság ékes bizonyítékát kívánta kifelé demonstrálni, valamint a Kántusban a kultúrdiplomácia ellenőrizhető és jól eladható termékét látta. Az 1970-es, '80-as években a kórus többek között eljutott a Német Szövetségi Köztársaságba, Nagy-Britanniába, Ausztriába, Dél-Koreába, az Egyesült Államokba, Kanadába, Japánba, Jugoszláviába és a Szovjetunióba (Kárpátaljára) is.

A Kántus minden jelentős kollégiumi ünnepen, így az Emlékkertben található gályarabok emlékoszlopának avatásán, 1895-ben és a hagyományosan itt ünnepelt reformáció emléknapiján is fontos szerepet játszott. II. János Pál pápa látogatása idején, 1991. augusztus 18-án, a megbékélés gesztusaként megkoszorúzta az emlékoszlopot. Ugyanekkor a Kántus is szolgált az alkalmon. A gályarab vértanúkra való emlékezés zenei tolmácsolásában is fontos helyet kapott, amikor 1994-ben, a Debreceni Orvostudományi Kar énekkarával közösen szerepeltek Szokolay Sándor Gályarabkantátájának CD-felvételén.

Noha a könyv fejezetei meglehetősen rövidek, Kovács Gergely figyelmét nem kerülték el a részletek

sem. Külön részben tárgyalja a Kántusterem történetét, a KESZ-t, vagyis (az állítólagos) Kántus-ellenes Szövetséget és a Kántus jegyzőkönyveit is.

A 96 oldalas kötet hatalmas háttéranyag felhasználásával megírt, frappáns, közérthető és olvasmányos összefoglalása a Kántus történetének. Külön érdeme a könyvnek, hogy nagyon gazdag képanyagot vontat fel, elsősorban fényképeket,

de a szerző grafikákat és rajzokat is közöl. Kovács tanár úr tarsolyában valószínűleg ott lapul még egy nagyobb ívű, tudományos igényű monográfia is a patinás debreceni ének-karról, melyet izgalommal várunk.

Pusztai Gábor
egyetemi docens
Debreceni Egyetem